

Summary

The article analyzed the phenomenon of addiction and oedipal sibling interaction. The influence of the oedipal period of development on the formation of regressive behavior siblings.

Key words: sibling interaction, edipov complex, a regression of behavior, fixation.)

УДК 159.928.

Сніжна М.А.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ОСВІТИ ОБРАЗОТВОРЧЕ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Анотація

Стаття присвячена особливостям побудови освітнього середовища для образотворче обдарованих підлітків у європейських країнах, США та Україні. Здійснено порівняльний аналіз організації освітнього середовища в європейських середніх спеціалізованих школах мистецтв та українських спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах з поглибленим вивченням мистецьких предметів.

Ключові слова: освітнє середовище, образотворча обдарованість.

Аннотация

Статья посвящена особенностям построения образовательной среды для художественно одаренных подростков в европейских странах, США и Украине. Осуществлен сравнительный анализ организации образовательной среды в европейских средних специализированных школах искусств и украинских специализированных общеобразовательных учебных заведениях с углубленным изучением художественных предметов.

Ключевые слова: образовательная среда, изобразительная одаренность.

Постановка проблеми. Створення розвивального освітнього середовища для обдарованих – важливе завдання сучасної педагогіки та психології, зумовлене кардинальними змінами, що стрімко відбуваються в усіх сферах життя, формують як зовнішній простір сучасної людини, так і його внутрішній, психологічний світ. У сприятливому середовищі індивіди гармонійно розвиваються в родині, плідно навчаються в освітньому закладі, ефективно взаємодіють під час праці, у сфері культури, соціальних стосунках, отже, завдяки різноманітній обдарованості взаємодоповнюють, взаємно розвивають один одного. Чим більше створено можливостей для творчого розвитку дітей, тим більше шансів для виявлення яскравих і різноманітних талантів. Одним з першочергових завдань сучасної освітньої системи є визначення, яким має бути освітнє середовище, що сприяє розвитку та інтеграції обдарованої особистості, яке практичне застосування її творчого продукту та умови визнання її іншими людьми та суспільством у цілому.

Пошуки нових технологічних підходів, здатних створити умови для здобуття обдарованою особистістю, що входить у соціум, якостей, що визначають її майбутню успішність – це пріоритетне завдання як українських, так і європейських педагогів і психологів. Психологічна складність і

конфліктність зовнішнього світу вимагає таких умов виховання та освіти, у яких людина відчуває себе спокійно і впевнено, оперативно діє в різних ситуаціях, знаходить рішення проблем навіть при нестачі інформації. За цих умов найефективнішим буде освітній простір, що постає як цілісна багатокомпонентна система, побудована на одній ідеї – інтеграції наук і мистецтв, що забезпечує комфортність, вільний розвиток творчої індивідуальності кожної дитини, її націленість на самоосвіту й самотворення особистості.

Освіта в середніх спеціалізованих навчальних закладах мистецького спрямування, щоби стати адекватною сучасній культурі, відчуває потребу не тільки в перегляді змісту, але й у кардинальному оновленні своїх засад: нових психологічних підстав, нових цілей, завдань, принципів, нового педагогічного мислення, спрямованості до комунікації, творчості. Розвивальне освітнє середовище для художньо обдарованих учнів дозволяє створити цілісну систему навчання і виховання на всіх рівнях освітнього процесу, що враховує своєрідність кожного вікового періоду дитинства і забезпечує комфортні умови для розвитку цілісного (раціонально-логічного та емоційно-образного) типу мислення і творчого потенціалу всіх учасників освітнього процесу.

Мета статті – з'ясувати особливості побудови освітнього середовища для образотворче обдарованих підлітків у західних країнах і в Україні.

Виклад основного матеріалу. Процес виховання художньо обдарованої особистості є процесом співробітництва і творчості, який відбувається в межах культурних традицій та передбачає розвиток ціннісного ставлення до мистецтва й навколишнього світу (Р. Гібсон, П. Еббс, М. Мейсон). Традиційно естетизація життєвого простору людини – усіх сфер її життєдіяльності – полягає у творчій реалізації її обдарувань, що є метою її життя. Британські науковці (П. Еббс, Дж. Елліот, Е. Сторр, Б. Гаймор) підкреслюють, що всі сфери життєдіяльності людини (побутова, соціальна тощо) охоплюють елементи творчої естетичної діяльності, яка генерує естетичне, а отже є основою естетичного розвитку особистості. З'ясуванню загальних характеристик освітнього середовища, його компонентів і принципів організації присвятили свої наукові дослідження І.А. Баєва, В.І. Панов, В.І. Слободчиков, І.С. Якиманська, В.А. Ясвін, та ін. Художньо-освітній простір навчального закладу як передумову розвитку художньо обдарованої особистості досліджувала О. А Комаровська [3].

Розвиток творчого потенціалу людини не можливий поза мистецтвом (О.П. Кабкова, О.О. Мелік-Пашаєв, Б.М. Неменський, Л.Г. Савенкова, В.І. Самохвалова, Г.М. Ципін, Б.П. Юсов та ін.). Не випадково особливу значимість і багатомірність у процесі розвитку нових гуманітарних освітніх моделей набули школи, які реалізують експериментально-інноваційну діяльність у царині художньо-естетичної освіти.

Різні підходи європейських фахівців (структурний, елітарний і соціальний) дають уявлення про культуру як середовище, в якому зростає особистість (П. Брук), та комплекс значущих систем розвитку особистості

(Д. Лотон). У наукових джерелах художня та естетична культура обдарованої особистості досліджується як: домінуюча рушійна сила, що лежить в основі самоідентифікації нації, та через яку визначається її менталітет (Д. Арнольд); естетична цілісність особистості (Г. Рід); особливий рівень цілісного всеохоплювального ставлення до навколишнього світу і якісна характеристика розвитку особистості, що сприяє її вільній самореалізації та самовизначенню в різних видах діяльності (А. Комарова, В. Самохвалова); інтегрована якість особистості, що є основою її здатності до сприймання, оцінювання прекрасного і потворного, високого і низького, трагічного і комічного, а також створення естетичних цінностей у житті й мистецтві (О. Мелік-Пашаєв, Л. Михайлова, Л. Побережна). Європейські дослідники виокремлюють два пріоритетні аспекти розвитку обдарованості в контексті шкільної освіти, а саме: естетичну культуру обдарованої особистості, яка передбачає розвиток ціннісного ставлення до мистецтва, та мультикультурність як повагу до різних культурних перспектив, що існують у сучасному світі. Останній аспект, у свою чергу, ґрунтується на розумінні культури ХХІ століття як світового інтеграційного процесу, де відбувається змішання різних етносів і культур. При цьому виявляється прагнення кожної нації зберегти свої національні цінності, традиції, етнічну ментальність. Ураховуючи різноманітний етнічний склад населення країн Європи та США, їх освітні програми спрямовані на культурний плюралізм. Орієнтація шкільних програм на врахування етнічної різноманітності школярів сприяє усвідомленню ними своєї культурної ідентичності й усуненню етноцентричних точок зору, стереотипів та розвиває їхнє критичне ставлення до історії свого народу й інших народів світу, а також до проблем сьогодення. Існує схожість у поглядах європейських і вітчизняних науковців на потребу цілеспрямованого і систематичного виховання естетичної культури як основи культурного розвитку та реалізації обдарованості особистості учня підліткового віку. Основною метою середніх спеціалізованих закладів мистецтв є розвиток їх художніх здібностей та формування у школярів ціннісного ставлення до мистецтва, розвиток їхніх естетичних смаків на засадах творчої освіти.

Соціально зумовлені вимоги до системи освіти змінюються відповідно до реалій часу, обґрунтовуючи нові теоретичні та методичні засади навчання і виховання молодого покоління, зокрема, в галузі мистецтва. На сучасному етапі значна увага в європейській освітній системі приділяється діяльності середніх спеціалізованих шкіл мистецтв, що зумовлено потребою адаптування освіти до сучасних вимог, до нового виміру культурного розвитку особистості, зокрема його естетичного базису. Лише освіта, яка стимулює творчий розвиток особистості, може нині вивести культуру із затяжної кризи; причому найефективніший шлях до творчої самореалізації особистості пропонує освіта засобами мистецтва. Аналіз джерел, що стосуються мистецької освіти й естетичного виховання свідчить про постійну увагу до питань естетичного виховання школярів та розвитку їх здібностей, а також про розподіл відповідальності за реалізацію його завдань між державними закладами,

місцевими органами самоврядування, громадськими та культурно-творчими організаціями. Так, спеціалізовані школи мистецтв Великої Британії охоплюють три основні профілі навчання – *виконавчі мистецтва, візуальні мистецтва, медіа-мистецтва* – і дають великі можливості молоді, що прагне стати на шлях професійного вдосконалення в тій чи іншій сфері мистецтва, та з подальшим вступом до університету. За таких умов базис естетичної культури особистості з інтеграцією мистецьких і загальних навчальних предметів відіграє одну з головних ролей у навчально-виховному процесі середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії.

Особливості навчально-виховного процесу в зазначених закладах середньої освіти полягають у: 1) формуванні в учнів здатності до праці в обраній сфері мистецтва; 2) формуванні в школярів ціннісного ставлення до мистецтва та розвитку їхніх образотворчих умінь, естетичних смаків шляхом інтеграції мистецьких дисциплін; 3) залучення професійних діячів мистецтв до участі в набутті учнями безпосереднього художньо-естетичного досвіду; 4) заохочення всіх без винятку учнів до активної участі в класній та позакласній роботі, яка характеризується різними видами мистецької діяльності; 5) залучення батьків до навчально-виховного процесу, які разом з педагогами істотно впливають на створення виховного естетично-розвивального середовища, що позитивно позначається на процесі виховання; 6) співпраці з іншими школами країни та поза її межами, широкою громадою, місцевими, національними та міжнародними творчими й мистецькими інституціями з метою вивчення і передачі досвіду.

Сучасні європейські тенденції в роботі середніх спеціалізованих шкіл мистецтв урахують: обов'язкове введення до шкільних програм інтегрованих естетичних курсів; запровадження художньо-естетичної практики школярів під керівництвом митців, професійних діячів культури в їхніх творчих майстернях, музеях, галереях тощо; об'єднання зусиль педагогів і фахівців творчих напрямів для співробітництва у вихованні естетичної культури учнів; запровадження державних програм, проектів для розвитку художньо-естетичного та культурного напрямів виховання шкільної молоді. Основні напрями спеціалізації, наприклад, британських шкіл мистецтв:

1) Виконавчі мистецтва (Performing Arts), де учні вивчають такі профільні предмети, як музика, хореографія, драма, технологія музики та звукозапису, освітлення і постановка тощо.

2) Візуальні мистецтва (Visual Arts). Учням пропонується окрім традиційних образотворчих предметів (графіка, живопис, скульптура), вивчення мистецтво дизайну: графічний дизайн, текстильний дизайн, трьохвимірний дизайн тощо. Навчання зазначених предметів ґрунтоване на усвідомленні учнями того факту, що мистецтво дизайну має чітко окреслену мету і вимагає від «виробника» врахування естетичного й функціонального аспектів об'єкта або процесу «виготовлення».

3) Медіа-мистецтва (Media Arts). Основними навчальними предметами є медіа, інформації та технології, медіа-дизайн та інші предмети спеціального спрямування, такі, як зйомка репортажів, фотографування тощо. В основі концептуальної моделі предметів медіа-мистецького блоку закладено положення, що продукція засобів масової інформації та культури має творчий характер і може оцінюватися за естетичними якостями, тобто під час навчального-виховного процесу формуються вміння творити образний світ за допомогою різних комунікаційних джерел. Усі ці джерела діють на особистість як фактор зовнішнього впливу, і тому людина, зорієнтована в інформаційному потоці та здатна оцінити естетичну привабливість кожного окремого матеріалу, вважається інформаційно грамотною. Такий підхід передбачає залучення учнів до творчого виготовлення інформаційної продукції як обов'язкового етапу в процесі формування естетичного сприйняття. Незалежно від обраного мистецького профілю, у середніх спеціалізованих школах мистецтв викладається предмет «мистецтво і дизайн» (Art and Design), який є базовою інтегральною складовою навчально-виховного процесу (старшокласники вивчають його протягом 4 годин на тиждень). Навчання цього предмета має цілісний, неперервний, наскрізний характер, охоплюючи всі вікові групи учнів.

Європейські педагоги – з метою розвитку художньої обдарованості учнів – використовують як загальновідомі, так і сучасні, нові форми і методи виховного впливу (найпопулярнішими з них є заняття в музеях, галереях, майстернях митців, творчі об'єднання, екскурсії, творча драма, проектна робота тощо). Цілісність і неперервність процесу розвитку художнього обдарування учнів середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії забезпечують різноманітні форми не тільки класної, а й позакласної роботи, яку британські педагоги, керуючись естетичними принципами, розглядають як додаткову можливість поглиблення й удосконалення вже здобутих учнями знань і вмінь у царині різних видів мистецтва та цілеспрямованого впливу на емоційну сферу старшокласників, її культурне й естетичне збагачення. Позакласна діяльність або «супровід навчання» (study support) має значний потенціал щодо заохочення обдарованих учнів до творчої діяльності у сфері мистецтв. Серед найпопулярніших та найефективніших форм позакласної роботи, які використовуються педагогами, є такі: конкурси (виставки творчих робіт учнів, танцювальні та музичні гуртки, театралізація); участь у проектах, фестивалях, які проводять Рада мистецтв Великої Британії (Council for Arts), спільні проекти викладачів і учнів у сфері мистецтв; міжшкільні та міжнародні обміни, за допомогою яких представляють свій репертуар шкільні театральні, танцювальні, музичні та співочі колективи; позашкільні гуртки, об'єднання за інтересами, клуби, пересувні виставки; екскурсії до музеїв, галерей, творчих майстерень митців тощо.

Результати порівняльного аналізу змісту навчальних програм з мистецьких дисциплін для старшої школи України і Великої Британії, здійснений дослідницею С.В. Федоренко [13] свідчать про те, що автори

програм для українських шкіл (Л. Масол, Н. Миропольська, О. Щолокова та інші) враховують сучасні тенденції викладання мистецьких дисциплін (інтегративні курси, міжпредметні зв'язки, розвиток критичної автономії та творчих здібностей старшокласників тощо). Водночас у програмах вітчизняної старшої школи недостатньо уваги приділено ознайомленню учнів з мас-медіа-технологіями, що поєднують різні види художньо-естетичної та технічної діяльності, а також використанню мультимедійних технологій та комп'ютерної мережі Інтернет, аналогової та цифрової техніки для творчої практичної роботи старшокласників. Недостатньо уваги приділяється таким формам проведення навчальних занять, як зустрічі учнів з митцями, діячами культури, заняття в творчих майстернях митців, у музеях і галереях.

Упровадження фрагментів методик навчання, що застосовуються в британських середніх спеціалізованих школах мистецтв, у педагогічну практику України, здійснене Федоренко, засвідчило зацікавленість не лише учнів (з огляду на їхній естетичний розвиток, актуалізацію їхніх художньо-естетичних здібностей, критичну автономію), а й викладачів; це сприяє формуванню в них творчого підходу до роботи зі старшокласниками, – з урахуванням індивідуальних особливостей і нахилів кожного учня. Порівняльний аналіз організації навчально-виховного процесу в британських середніх спеціалізованих школах мистецтв та українських спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладах з поглибленим вивченням мистецьких предметів показав, що вітчизняна практика поступається британській у цілеспрямованості й системності, методичному й матеріально-технічному забезпеченні, гнучкості й конструктивності. Для оновлення змісту, форм освітнього середовища для обдарованих слід розширити систему вибіркового курсів навчальних дисциплін естетичного та мистецького циклів для учнів старших класів, які мають наміри в майбутньому реалізувати себе в індустрії мистецтва, та зменшити для них навчальне навантаження із загальноосвітніх курсів, переорієнтувати викладання мистецьких дисциплін з переважно пізнавальної площини в діяльно-творчу (суб'єкт-суб'єкту), із залученням учнів до виконання самостійних творчих завдань на регулярній основі протягом усього періоду навчання (творчі проекти, презентації тощо), поетапно зменшуючи педагогічне керівництво з одночасним збільшенням самоосвітньої діяльності учнів у галузі мистецтва, ширше застосовуючи міжпредметні зв'язки, упроваджуючи в педагогічний процес комплексні програми й інтегративні курси, розроблені на стику наук і мистецтва, у яких, наприклад, результативним є прагнення до поєднання вивчення історії та теорії мистецтва з практичною діяльністю та творчим самовираженням учнів на заняттях з мови, ширше впроваджуючи інтерактивні методи (технології), що сприяють формуванню таких рис особистості, як уміння критично мислити, відкритість до свіжих творчих ідей, уміння формулювати свою думку на основі зіставлення альтернативних міркувань. Також доцільно змінити структуру уроку в старшій школі, зокрема зробити можливим таке співвідношення ролей викладача й

учня, яке б передбачало активну і творчу участь школярів у навчальній діяльності та підвищувало б їхню мотивацію до навчання і відповідальність за результат; доцільно запровадити на регулярній основі заняття теоретично-практичного змісту в музеях, галереях, творчих майстернях митців тощо, які у процесі пізнання світу поєднують функції сприйняття та власне творчої художньо-естетичної діяльності учнів, коли можна не тільки насолоджуватися результатами праці митців, а й самим малювати, ліпити, брати участь у театральному дійстві тощо, ширше залучити професійних діячів мистецтва до навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.

Цілісний предметний підхід до естетичної мистецької освіти в середніх спеціалізованих школах мистецтв Великої Британії передбачає застосування як традиційного монопредметного викладання окремих видів мистецтва залежно від профілю спеціалізації цих шкіл, так і пошуки шляхів внутрішньої галузевої інтеграції в межах циклу мистецьких предметів та впровадження в педагогічний процес комплексних програм й інтегративних курсів, розроблених на стику наук і мистецтва.

Європейські педагоги використовують як традиційні, так і сучасні, нові форми й методи виховного впливу, намагаючись максимально сприяти естетичному розвитку особистості школярів. Найпопулярнішими формами розвитку художньої обдарованості в практиці середніх спеціалізованих шкіл мистецтв є заняття – в музеях, галереях, майстернях митців, творчі об'єднання, екскурсії, творча драма, проектна робота тощо, в основі яких лежить вільний, творчий вибір, який сприяє свободі самореалізації та самоствердженню школярів. З метою виховання естетичної культури обдарованих учнів британські освітяни використовують такі методи, як рольова гра, драматизація, презентації, портфоліо, метод проектів, дослідницькі методи, метод стимуляції до творчої діяльності, інтерактивні методи тощо.

З-поміж різних форм і методів, спрямованих на створення розвивального освітнього середовища в європейських країнах, інтеграція загальних навчальних дисциплін і предметів мистецького циклу виступає як найвагоміший механізм розв'язання завдань мистецької освіти й естетичного розвитку особистості. Мистецтво має потужний потенціал у моделюванні ефективного освітнього простору. Мова та методи мистецтва, що постають як інтеграційні механізми, збільшують можливість освоєння чималої кількості інформації, посилюють емоційну насиченість її змісту та стиснення її форми (приміром, таблиця Менделєєва у вигляді спіралі краще засвоюється майбутніми художниками в КДАМ, адже поєднує наочність, оригінальність та красу). Застосовуються нові педагогічні технології, що реалізують теоретичну модель інтеграційного освітнього середовища, спрямовані на розвиток творчого потенціалу суб'єктів освітнього процесу в комфортних умовах, на підвищення професійної майстерності, технологічної культури та загальнокультурної компетентності вчителів школи, створення творчих мікрогруп, введення методів і мов мистецтва у всі освітні царини, на інтеграцію всіх освітніх царин

із мистецтвом у цілому. Таким чином усувається суперечність між цілісністю культури та її неузгодженим фрагментарним поданням у різних навчальних дисциплінах, між властивим дитині цілісним сприйняттям світу і традиційними навчальними предметами. В осередді інтеграційного освітнього простору легше подолати віддаленість навчальних предметів один від одного, від життя і особистого досвіду обдарованого учня.

Постає проблема вдосконалення навчально-виховного процесу на основі побудови освітнього простору школи, спрямованого на гармонійний розвиток раціонально-логічного та художньо-образного мислення, інтелекту, кругозору, творчого потенціалу учнів, а також виховання емоційно-ціннісних відносин до навколишнього світу. Отже, європейський та український досвід показав, що особливо продуктивним є інтеграційне освітній простір, конструктивним стрижнем якого стає мистецтво.

Усвідомлення потреби створення оптимальних умов для максимального розвитку потенціальних можливостей юного обдарування на кожному етапі його творчого зростання, а також створення підґрунтя для залучення його до професійної діяльності на кожному віковому етапі відповідно до притаманної йому творчих потенцій – це основні ідеї оригінальної концепції, за якою функціонує Київська дитяча академії мистецтв.

Вона була створена в 1994 році за ініціативою одного з провідних українських композиторів, педагога та громадського діяча Михайла Чембержі. Він спроектував освітній мистецький заклад, у якому б навчалися юні таланти, що проявили обдарованість у різних художніх галузях – музиці, хореографії, образотворчому, театральному мистецтві. Таке поєднання під одним дахом було ризикованим, але, як згодом виявилось, напрочуд ефективним кроком, адже розвиток художньої культури ХХ ст. пройшов під знаком активної взаємодії та взаємозбагачення різних видів мистецтв.

Ще одна новація цього закладу – послідовне і повне формування фахових митців: прийнявши на навчання шестирічну дитину, випустити досконалого спеціаліста з вищою освітою. Деякі революційні новації цього закладу стали зараз загальноприйнятними, а саме: навчання з шести років, семестри, рейтинги, вивчення двох іноземних мов з першого класу, комп'ютеризація та ін. Зараз у діяльності закладу присутні такі інноваційні риси: шестирічні діти отримують статус юних студентів, із семи років вони можуть одержувати стипендію, а кількість іноземних мов доведена до п'яти.

Загалом, авторська концепція створення розвивального освітнього середовища для художньо обдарованих дітей і молоді втілена та успішно працює вже дев'ятнадцять років. КДАМ нагороджена багатьма українськими дипломами та відзнаками, а також стала переможцем японського гранту. Успішний досвід роботи академії зрештою зацікавив міжнародну педагогічну та мистецьку спільноту. Отож Михайло Чембержі, романтичний прагматик, як він сам про себе говорить, окреслив такі програмні орієнтири навчання в КДАМ: «нестепне бажання вчитися, з радістю та насолодою, отримувати

задоволення від щоденного набуття нових знань, вихованої звички прискіпливо, але оптимістично, спостерігати навколишній світ, природно рухатися вперед, заряджаючись новими амбітними ідеями та відчувати процес навчання як прекрасну пору свого життя, неповторну та швидкоплинну...» [16, с.17].

Започаткування такої традиції навчання стало запорукою гарантованої реалізації багатьох творчих задумів у плідному мистецькому спілкуванні учнів і майстрів-викладачів. Звісно, кожен освітній заклад будує свою стратегію і тактику досягнення мети, має своє обличчя та створює таке мікросередовище, освячене своїми традиціями, де кожна особистість – учень і вчитель може втілити та реалізувати свій дар, проте психодидактичний компонент освітнього середовища КДАМ, на нашу думку, містить зразкові ідеї організації освітньо-виховного процесу, нові технології та методики, які успішно модифікуються в залежності від особливостей потреб і рівня обдарованості учня.

Загалом можна сказати, що в Україні протягом ХХ ст. мистецька освіта, як органічна складова соціокультурних процесів у освіті, перетворилася на доволі ефективну систему, побудовану на принципах спеціалізації, передачі основ майстерності від покоління до покоління, поступовості, ретельного відбору суб'єктів навчання, переваги його індивідуальних форм, високого рівня вимог до викладацького складу. Перший етап навчання реалізується в спеціалізованих мистецьких навчальних закладах (колишні художні та музичні школи, яких у Києві, наприклад, близько 50), де здійснюється загальне естетичне виховання через розвиток обдарованості учнів шляхом залучення їх до мистецтва, створення умов для подальшого розвитку їх професійної майстерності. Успішно функціонують середні-спеціальні загальноосвітні школи для обдарованих дітей, у яких впроваджено професійний мистецький компонент (наприклад, заснована в 1937 р. Республіканська спеціалізована художня школа імені Т. Шевченка та Київський середня спеціальна музична школа імені М. Лисенка). У цих закладах відбуваються підготовчий, базовий та професійний етапи навчання, формується зріла особистість обдарованих учнів. Після завершення навчання в мистецьких середніх закладах випускники вступають до вищих навчальних закладів, приміром, до Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (НАОМА) або Національної академії мистецтв України (НАМ). Втім, серед створених в останні десятиріччя мистецьких закладів Київська дитяча академія мистецтв посідає особливе місце. Грунтуючись на традиціях світової та вітчизняної професійної мистецької освіти, сповідуючи принцип безперервності як найбільш оптимальної та ефективної побудови освітньої вертикалі (від підготовчої до вищої школи), ця академія справді успішно демонструє нові підходи до створення освітнього середовища для розвитку художньої обдарованості та підготовки конкурентоспроможних фахівців з різних видів мистецтва. Як бачимо, у цьому закладі гармонійно поєднані ідея безперервної мистецької освіти та психологічний комфорт навчання, оскільки дитина відчуває вільно

та безпечно не лише у середовищі однолітків, а й серед визнаних педагогів-майстрів; отже, в академії створений духовний та естетичний простір довкола обдарованої дитини.

Це, без сумніву, дає змогу всеосяжно спостерігати за розвитком обдарованих учнів, бачити їхні досягнення і проблеми і вчасно корегувати їхній навчальний шлях. Такий підхід дозволяє уникнути тих недоліків, які закономірно виникають у функціонуванні традиційних методів мистецької освіти, – це, серед іншого, відокремлення одного від одного закладів різних рівнів. Оскільки для обдарованої особистості перехід до нового навчального закладу стає потужним стресором (і спричиняє психологічне перевантаження, навіть неконкурентність деяких обдарованих в умовах складання іспитів та необхідності тривалої адаптації до нового середовища), безперервність середньої та вищої освіти є запорукою гармонійного розвитку обдарованої особистості на всіх вікових етапах.

Тепер окреслимо всі основні засади, на яких побудоване освітнє середовище КДАМ:

1. Безперервність як головний принцип провадження мистецької освіти.
2. Опора на новітні досягнення мистецтвознавства, психології та педагогіки.
3. Комфортність навчання, послідовна реалізація його механізму в організації освітнього процесу.
4. Формування мотивації до навчання і художньої творчості.
5. Поєднання різних мистецьких спеціальностей в одному навчальному закладі.
6. Рання професіоналізація та можливість корегування фахової орієнтації. Захист авторських та інтелектуальних прав учнів.
7. Естетизація навчального простору.
8. Демократичність, толерантність і шляхетність стосунків за умов суворої дисципліни.
9. Зростання ролі особистості вчителя, високий рівень фахових вимог до викладачів, упровадження засад педагогіки партнерства.
10. Запровадження інформаційних технологій у процес навчання, комп'ютеризація мистецької освіти.

Практикою успішної роботи КДАМ доведена загальна педагогічна цінність методів мистецтва для активізації творчого потенціалу обдарованих учнів у будь-якому виді діяльності. Словом, освітнє середовище цього унікального освітнього мистецького закладу побудоване на принципах культуро-центричності, діалогічності, інформаційного, образного, емоційного насичення, креативності, варіативності й свободи вибору, що справді створюють загальнокультурний контекст і забезпечують комфортні умови навчання та розвитку творчого потенціалу кожного учня, не залежно від рівня обдарованості.

Отже, у КДАМ втілено сучасний проект створення, функціонування та розвитку освітнього середовища на основі ідеї інтеграції наук і мистецтв, що забезпечує умови творчої самостійності учня, здатного перетворити початкову навчальну інформацію в нові знання та художні образи. У цьому інноваційному закладі нарешті подолано домінування виключно наукового підходу, який позбавляє освітній процес багатьох ефективних форм і методів, збіднює зміст.

Звернімось, для порівняння, до досвіду мистецької освіти в США, де наприкінці ХХ сторіччя відбулися значні зміни у викладанні образотворчого мистецтва. Шістдесяті роки ХХ ст. в Америці були перехідними для художньої освіти, бо закінчилася ера спонтанної образотворчої діяльності, що незначною мірою включала сприйняття і розуміння творів професійного мистецтва. Під впливом ідей В. Лоуенфельда (V. Lowenfeld) і Д. Гілфорда (D. Guilford) у моделях системи освіти наріжним каменем був розвиток творчого потенціалу особистості. До цього підштовхували і несподівані успіхи СРСР в освоєнні космосу. Робота Лоуефельда «Creative and Mental Growth» («Творче і розумове зростання»), у якій він запевняв, що заняття мистецтвом сприяють особистісній інтеграції, стала основою започаткування змін у навчанні. Саме власне художня творчість, на його думку, слугує підґрунтям психічного, фізичного, соціального, творчого й розумового розвитку дитини.

У 70-80-ті роки проблема розвитку художнього сприйняття на заняттях образотворчим мистецтвом стала однією з ключових. Це визначило й погляди на естетичне виховання в цілому. Р. Сміт (R. Smith) вирізняє чотири значення терміна «естетичне виховання», що мають поширення в американській педагогіці. Перше значення передбачає заняття музикою, образотворчим мистецтвом, літературою, театром; друге – навчання мистецтву, накопичення естетичного досвіду, формування художніх суджень, розвиток художньо-творчих здібностей.; третє – комплексне вивчення мистецтв і культури в цілому; четверте – формування естетичного ставлення до будь-якого об'єкта: від предмета з довкілля до методу навчання. Позитивним моментом є те, що з введенням культурознавчих курсів у США помітили відставання методики викладання мистецтва в спеціалізованих та середніх освітніх закладах від сучасних потреб суспільства. Тепер вже недостатньо турботи про освоєння учнями образотворчих умінь. Знадобився ширший погляд на мистецтво, із залученням знань з історії мистецтва, а також навичок сприйняття та аналізу творів. Тепер більше уваги стали приділяти культурознавчим, мистецтвознавчим проблемам, у цілому, проблемам інтелектуальної життя суспільства.

Програма образотворчого навчання в США мала стимулювати у школярів прагнення отримувати знання, розуміти й переживати твори мистецтва сучасності та минулих епох, – з акцентом на зв'язкові мистецтва з тією культурою, в якій воно створювалось, а також на його впливі на наступні культури. Учні розвивали розуміння і здатність описувати, аналізувати й оцінювати твори мистецтва, збільшували запас знань, сягали філософських

аспектів природи мистецтва, його значення для індивіда та суспільства. Основні цільові установки в розвитку дитини в галузі візуальних мистецтв містили такі настанови: 1) творчо підходити до процесу малювання, передаючи різними художніми засобами думки, почуття й уявлення; 2) емоційно і критично сприймати візуальне середовище, прагнути зрозуміти і поліпшити його якості, 3) розуміти різну роль і значення художників, дизайнерів, архітекторів у сучасному суспільстві, 4) розуміти відмінність естетичних стандартів, які використовують у міркуваннях про твори мистецтва минулого і сьогодення [17, Р. 47]. Науковці США в 90-х роках ХХ ст. закликали до того, щоб у школі переважала методика проблемного навчання, що передбачає імітацію життєвих або опрацювання фантастичних ситуацій.

Учителі, які дотримуються цієї методики, на заняттях образотворчого мистецтва застосовують метод рольових ігор. Учні беруть на себе роль художників-критиків, котрі обговорюють проблеми, що можуть виникати під час роботи в майстерні митця. Це дозволяє їм по-іншому поглянути на навколишні предмети, у створенні яких брали участь художники, дизайнери, скульптори, архітектори та інші фахівці. Щоб мотивувати учнів до висловлювання з приводу мистецтва, у старших класах учитель може попросити учнів написати листи своїм знайомим, у яких обговорити картини. Крім того, комусь із них пропонують роль агента з розповсюдження творів художника. У зв'язку з цим йому доводиться писати листа директору галереї чи музею з приводу організації персональної виставки цього художника. Іноді учням пропонували описати твір у телефонній розмові один з одним, обговоривши переваги твору з метою його покупки, або описати для поліції твір, що вкрали, або на дружній вечірці розповісти про ту картину, яку бачили в музеї. У третьому класі учням пропонували виконувати більш фантастичні ролі, які діти залюбки самостійно обирають. Наприклад, під час однієї з подібних ігор учитель просить їх закрити очі та уявити собі, що торнадо переніс будівлю школи в невідоме місце. Це місце діти можуть вибрати кожен для себе, коли відкриють очі й побачать шість репродукцій кубістичних або сюрреалістичних творів. Деякі діти, приміром, вибирають репродукцію картини М. Шагала «Я і село». Учитель запитує одного з учнів: «Якби ти опинився там, то покажи нам, у яке б місце цієї картини ти пішов би спершу?». У старших класах учні виступають у ролі оглядачів художнього життя міста в місцевій газеті й пишуть короткі нариси про виставки, що проходять у місцевих галереях. Деякі, хто захоплений сучасної поп-музикою, намагаються створити вокально-інструментальний твір з приводу відомого твору образотворчого мистецтва. Старшокласникам можуть бути запропоновані найрізноманітніші ситуації, в яких вони опосередкованим чином наближаються до розуміння змісту твору мистецтва.

Ще кілька прикладів: моделюється уявна ситуація, що абстрактна скульптура ожила під дією місячного світла. Учнім потрібно розкрити її особливості, роз'яснюючи, чому вона має спричиняти саме ті звуки, які їй

приписує учень, і чому вона повинна рухатися саме таким чином, а не іншим. Або наступна ситуація: внаслідок катастроф Землі загрожує знищення, які твори і чому візьмуть учні на космічний корабель, що летить на іншу планету. У третьому випадку учень нібито успадковує твір мистецтва від свого родича, але в заповіті сказано, що отримати його він зможе тільки в тому разі, якщо доведе, що може дати йому компетентну оцінку. Учні можуть грати ролі художників, котрі пояснюють свої твори і викладають своє творче кредо. Таких прикладів може бути безліч, але важливим моментом є те, що в центрі уваги педагога мають бути висловлювання учнів, що ґрунтуються на ретельному аналізі твору. Також педагогам радять, що слід віддати перевагу ознайомленню дітей зі справжніми творами, а не розгляданню репродукцій, слайдів і листівок, бо в другому випадку учні мають справу з дещо спотвореною версією твору мистецтва [18].

Розглянута програма є результатом тридцятирічної роботи багатьох людей – розробників і експериментаторів, які прагнули реформувати художню освіту для обдарованих у США. На заняттях, які ведуть за цією програмою, тісно переплетені сприйняття творів мистецтва та образотворча діяльність дітей. Наприклад, учням четвертого класу на екрані демонструють портрет, вони розглядають його, а потому відзначають, який характер виразу обличчя, особливість ліній і тонових відтінків, що використав художник. Так вони вчаться розрізняти нюанси виразу обличчя та засоби, якими автор портрета їх передав, також це сприяє розвитку емпатії та здатності розпізнавати живі емоції та почуття навколишніх людей. Після того вони беруться до створення своїх портретів, більш усвідомлено обираючи виразні художні засоби. Також у цій програмі велике значення надано обізнаності дітей у професійному образотворчому мистецтві (учитель пропонує учневі вибрати з набору безіменних репродукцій, наприклад, роботи Ван Гога й Ренуара). Не менше значення надано накопиченню знань про мистецтво і художників, але робиться це в тісному зв'язку із зоровим досвідом. Учні показують автопортрети знаних художників, і ті повинні назвати імена авторів та обґрунтувати, за якими формальними ознаками вони приписали твори певному автору (характер мазка, улюблені поєднання кольорів і т.п.). Дітям можуть запропонувати для порівняння контрастні за змістом пейзажі, наприклад, «Болото» Я. Рейсдаля і «Руанський собор» К. Моне. Учні виказують свої уподобання та обґрунтовують їх, дають власне «прочитання» цих творів. Таким чином система розвитку художнього сприйняття, накопичення знань з естетики та історії мистецтва простежуються в цій програмі послідовно – від дитячого садка до старших класів. У програмі мистецької освіти на основі базових дисциплін «Discipline-based Art Education» наголос перенесено із загального розвитку дитини на спеціальний його розвиток засобами образотворчого мистецтва. Якщо в попередніх програмах вважали, що знайомство з професійним мистецтвом обмежує творчу ініціативу дітей, то в зазначеній програмі воно є головною рушійною силою у творчому розвитку учнів.

Основні ідеї, що визначають окреслену програму художньої освіти, подані в статті Г. Кларка [19]. Загальна мета викладання образотворчого мистецтва у загальноосвітніх закладах, на його думку, – це розвиток здатності сприймати і розуміти твори мистецтва. Під цим він розуміє і теоретичні знання, і здатність створювати власні твори. Образотворче мистецтво тут розглядається за аналогією з іншими навчальними предметами як неодмінний компонент загальної освіти, а також як фундамент для подальшої спеціалізації в цій області. У зміст предмета «образотворче мистецтво» включено матеріал з таких дисциплін: естетика, критичний аналіз, історія мистецтва та продуктивної діяльності в галузі мистецтва. З цих дисциплін загалом відбирають концепції естетичного ставлення до природи і мистецтва, основи, необхідні для розвитку художніх суджень і оцінки творів мистецтва, контексти, закладені у творі мистецтва, а також технологічні процеси, знання яких потрібне для творчості в мистецтві. Вивчаються види прикладного мистецтва, народне мистецтво, образотворче мистецтво, включаючи твори європейських та інших культур, від стародавнього до найсучаснішого [19]. Згідно з цією програмою, твори мистецтва є центром, навколо якого зорганізується весь навчальний курс. У результаті вивчення образотворчого мистецтва в школі учні мають опанувати основи дисциплін, бути в змозі висловити ідеї за допомогою засобів мистецтва, долучитися до літератури про мистецтво, отримати знання з історії мистецтва та про базові поняття в естетиці. Основну увагу концентровано на накопиченні досвіду чуттєвого й когнітивного освоєння світу за допомогою образів, на формуванні естетичного сприйняття і уяви, що дозволяють проникнути в суть навколишньої дійсності, що створена людиною або самою природою. Розвиток художнього сприйняття в учнів спрямований на те, щоби сконцентрувати їхню увагу не на буквальному, а на метафоричному «прочитанні» творів мистецтва.

Отже, з досвіду науковців та педагогів різних країн випливає, що розвивальне освітнє середовище для художньо обдарованих учнів спрямоване на подолання невідповідності між цілісністю культури та її неузгодженим фрагментарним вираженням у різних навчальних дисциплінах, розривом між властивим дитині цілісним сприйняттям дійсності й традиційної відособленості навчальних предметів, між відчуженням дитини від культурної традиції та її емоційно-ціннісним ставленням до світу. Кінцевою метою є усунення неспіввимірності обсягу, форм реалізації змісту освіти і можливостей дитини, усунення віддаленості освіти від життя та особистого досвіду учня, що гасять мотивацію до навчання.

Для обдарованих учнів підсумком навчального процесу в розвивальному освітньому середовищі стають: розуміння цілісності та взаємозумовленості всіх явищ і процесів у світі; гармонійно розвинене раціонально-логічне і емоційно-образне мислення; здатність до асоціацій, узагальнення, переносу знання, його творчої інтерпретації; готовність до осмисленого і відповідального вибору.

Загальні тенденції розвитку й функціонування розвивального освітнього середовища проявляються залежно від: досвіду, професіоналізму, творчого

потенціалу вчителів, їх комунікативності та спрямованості на спільні дії, гуманності та демократичності взаємин у колективі; ступеня організації координаційних заходів; культурологічної спрямованості та інтегративності змісту освіти; емоційної привабливості форм і методів його реалізації, введення методів мистецтва і конвергентних з мистецтвом технологій у навчально-виховний процес. Відповідно, вимоги до роботи вчителя-спеціаліста в мистецькому освітньому середовищі мають бути такими: готовність будувати альтернативні варіанти змісту уроків і творчих завдань, уміння використовувати інтегративні можливості й мову мистецтва, збагачувати навчальний предмет спорідненим з мистецтвом змістом, володіння методами мистецтва, уміння налагоджувати зв'язки з колегами для створення та реалізації міждисциплінарних проєктів.

Критеріями професійної майстерності вчителя в розвивальному освітньому середовищі виступають: готовність будувати альтернативні варіанти змісту уроків і творчих завдань у рамках тематики, цілей і завдань навчальної програми з предмета; бажання і вміння налагоджувати комунікативні зв'язки з колегами для створення міждисциплінарних проєктів, спрямованих на цілісне освоєння учнями наукових і соціальних явищ і законів; оволодіння різноманітними технологіями, їх використання, перетворення та інтерпретація; створення технологічних засобів для досягнення конкретних цілей освіти; уміння застосовувати інтегративні можливості й мову мистецтва для виховання образно-метафоричної свідомості учнів і підвищення доступності навчального матеріалу з предмета; уміння насичувати навчальний предмет змістом, конвергентним з мистецтвом; володіння методами мистецтва і використання їх для збільшення емоційної привабливості змісту предмета в сукупності з авторськими методиками з предмета.

Виходячи із зазначеного, основними рисами ефективної організації освітнього середовища для обдарованих є: нестандартне використання часу занять, приміщення, застосування досвіду та інтересів дитини, акцентування уваги дітей на спостереженнях і експериментуванні, активна участь кожного учня в плануванні власної навчально-дослідної роботи, чергування індивідуальної та колективної роботи, використання елементів взаємного навчання. Ґрунтується такий освітній процес на засадах збігу індивідуальних інтересів і схильності учнів та аналогічних інтересів і схильності педагогів.

Стимулювання і саморегуляція навчальної діяльності в цих умовах здійснюється завдяки допитливості дітей та її постійного стимулювання з боку педагога і предметно-просторового оточення дитини. Тому важливим розвивальним фактором є ділова взаємодія учнів один з одним, коли вони можуть довільно групуватися і перегруповуватися згідно із загальними цілями та інтересами. Тісний контакт один з одним, обмін ідеями та способами їх втілення дозволяє включати й активно використовувати взаємне навчання. Колективна образотворча діяльність учнів слугує засобом розвитку їх обдарованості. «Особливі специфічні переваги художньої діяльності у справі

розвитку мислення підлітка полягають в тому, що, взаємодіючи з мистецтвом, він (так само як і дорослий) змушений спиратися переважно на інтуїтивне мислення, що розвивається ним. Головна особливість такого імпліцитного знання у тому, що воно може служити основою практичної дії, не будучи при цьому усвідомленим і доступним вербалізації» [7]. Ось чому художнє освоєння підлітком світу так важливе для розвитку його особистості, отож не замінюється нічим іншим.

Розвиток інтелекту, креативності, формування мотиваційно-потребової сфери особистості учнів відбувається також у колективній образотворчій діяльності обдарованих. Образотворча діяльність учнів відрізняється від більшості навчальних занять тим, що в ній виникає відчутний продукт, що створює нові можливості для розвитку спільної діяльності дітей. Спільна робота учнів набуває надзвичайно різноманітного характеру і створює великі розвивальні можливості, які практично не використовуються у традиційній освітній діяльності.

Висновки та подальші перспективи дослідження. Створюючи розвивальне освітнє середовище для образотворче обдарованих підлітків, слід зважати на суперечливі тенденції – застосування новітніх технологій у навчанні та збереження традиційних форм навчання. Тенденція до стабільного збереження класичного навчання малюванню урівноважуються застосуванням інноваційних технологій (із використання нових матеріалів для створення художніх образів і комп'ютерних можливостей). Трансформація освітнього середовища для майбутніх художників – у збагаченні його змісту і структури відповідно до логіки культури. Ґрунтовність мистецького професійного навчання та гуманітаризація стосунків у навчальному осередку забезпечує надійні засади створення сучасного освітнього середовища для обдарованих підлітків. Нові смисли, що з'являються внаслідок комунікації між учнями та викладачами, розширюють зміст освітнього середовища як осередку процесів соціалізації, інкультурації, індивідуалізації; це забезпечує гармонійний розвиток і формування творчої особистості. Перебування обдарованого підлітка у впорядкованому, наповненому індивідуальними життєвими смислами освітньому комунікативному просторі структурно організовує його свідомість, тим самим сприяє формуванню цілісної світоглядної картини світу. Розвивальне освітнє середовище має протистояти хаотичності комунікаційних зв'язків обдарованих підлітків, смислового перенасиченню загальнокультурного контексту, розмиванню цінностей.

Однак, при створенні загальної стратегії освіти недостатньо враховується зміна та розширення сфер впливу мистецтва на розвиток особистості обдарованої дитини, її соціалізацію. У роботі з обдарованими підлітками здебільшого не враховують їх рівень здатності до самоаналізу, саморозвитку й самоактуалізації, недооцінюють психолого-педагогічні можливості розвитку професійних мотивів у навчанні. Використовуючи

розвивальний потенціал європейського досвіду створення освітнього середовища для художньо обдарованих підлітків, треба зважати на важливість удосконалення здатності до праці в обраній сфері мистецтва, на формування у школярів ціннісного ставлення до мистецтва та розвитку їхніх художньо-естетичних умінь, естетичних смаків через інтеграцію мистецьких дисциплін, залучення професійних діячів мистецтв до участі в набутті учнями безпосереднього художньо-естетичного досвіду. Потрібно заохочувати всіх без винятку учнів до активної участі в класній та позакласній роботі, що характеризується різними видами мистецької діяльності, залученням батьків до навчально-виховного процесу, які разом з педагогами відіграють важливу роль у створенні розвивального освітнього середовища, співпраці з іншими школами країни та поза її межами, широкою громадою, місцевими, національними та міжнародними інституціями. В сучасних суспільних умовах перед науковцями та практиками постає завдання розробити новітню модель розвивального освітнього середовища для образотворчо обдарованих учнів.

Список використаних джерел

1. Гонтаровська Н.Б. Принципи розробки проекту освітнього середовища навчального закладу як передумови розвитку обдарованої особистості / Н.Б. Гонтаровська // Освіта на Луганщині. – 2009 – №2 (31). – С. 118-125.
2. Гущина Н. Т. Анализ образовательной среды как средства развития субъектности старшеклассника / Т. Н. Гущина – Ярославский педагогический вестник. – 2010 – № 2.
3. Комаровська О. А. Художньо-освітній простір навчального закладу як передумова розвитку художньо обдарованої особистості. // Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. Збірник наукових праць. Випуск 2. – К.: Інститут обдарованої дитини АПН України – 2009 – 276 с.
4. Мугуев Г.И., Романов Н.Н. Границы образовательного пространства / Г.И. Мугуев, Н.Н. Романов // Успехи современного естествознания. – 2009 – № 6. – С. 17-21.
5. Панов В.И. Психодидактика образовательных систем: теория и практика / В.И. Панов. – СПб.: Питер, 2007. — 352 с.: ил. — (серия «Практическая психология»)
6. Панов В.И. Психологические аспекты построения образовательных технологий как условие оптимизации процесса // Мир психологии. – 2004 – № 1. – С. 33-44.
7. Савенков А. Развитие детской одаренности в образовательной среде [Електронний ресурс] / Александр Савенков. — Режим доступу: <http://rl-online.ru/articles/3-02/133.html>
8. Протопопов Ю.Н. Разработка проблем художественного восприятия в системе образования США // Електронний науковий журнал «Педагогика искусства». – 2007 – № 1. – Режим доступу: http://www.art-education.ru/AE-magazine/archive/nomer-1-2007/protopopov_7-04-2007.htm
9. Соловьева И.В. Художественно-творческая деятельность детей как фактор развития одаренности : Автореферат дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Соловьева Инна Викторовна. – Магнитогорск, 2000. – 21 с.
10. Федоренко С.В. Виховання естетичної культури у старшокласників середніх спеціалізованих шкіл мистецтв Великої Британії / Світлана Вікторівна Федоренко. – Режим доступу: <http://www.nenc.gov.ua/doc/autoref/fedorenko.pdf>
11. Фомина Н.В. Художественное воспитание детей в культуре России первой половины XX в. [Електронний ресурс] / Наталья Николаевна Фомина – Режим доступу:

- <http://www.dissercat.com/content/khudozhestvennoe-vozpitanie-detei-v-kulture-rossii-pervoi-poloviny-xx-v#ixzz2WEUALVnM>
12. Чембержі М.І. Ранкові роздуми про вічне / Михайло Чембержі . – К. : Автограф, 2010. – 160 с.
 13. Черникова М.С. Педагогические условия развития одаренности в период детства : экпсихологический подход / М. С. Черникова. – Педагогическое образование в Россию. – 2012 – № 3.
 14. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А.Ясвин; [науч.ред. В.П.Лебедевой, В.И.Панова]. – Черноголовка, 1997. – 366с.
 15. Art Education in a Postmodern World: Collected Essays Edited by Tom Hardy. – Intellect Books, 2006 – 166 p.
 16. Handbook of Research and Policy in Art Education Elliot W. Eisner, Michael D. Day. – Routledge, 2004. – 879 p.
 17. Evan J. Kern. Antecedents of Discipline-based Art Education: State Department of Education Curriculum Documents //The Journal of Aesthetic Education, Vol. 21, №. 2, 1987. – P. 46, 47.
 18. Jean Ellen Jones. Using Make-Believe to Motivate Student Art Talk //Art Education, 1995, Vol. 48, №. 5. – P. 12–16.
 19. Clark G. A., Day M. D., Greer W. D.. Discipline-based Art Education: Becoming Students of Art // The Journal of Aesthetic Education, 1987, Vol. 21, №. 2.

Summary

The article concerns the peculiarities of learning environment for fine gifted adolescents, the approaches to the determination of the educational environment, its main components and design principles.

Keywords: educational environment, educational paradigms, educational technology, giftedness, art ability.

УДК 159.922.6:159.942

М.В.Субота

ОСОБЛИВОСТІ МУЗИКИ ТА ЇЇ СПРИЙМАННЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація

В статті розглядається одне із найскладніших завдань художнього сприймання – збереження емоційної безпосередності сприймання при зростаючій свідомості ставлення до мистецтва, при заглибленні в його структуру і техніку, так як для розкриття емоційно-сміслового змісту серйозної професійної музики всіх видів і жанрів необхідні не тільки розвиток у дітей певних музичних здібностей, оволодіння ними спеціальними знаннями, які включають розуміння елементів теорії музики, засобів художньої виразності, а й особлива спрямованість продуктивного педагогічного впливу на розв’язання цієї проблеми. Гублячи емоційну безпосередність ставлення до творів мистецтв, людина губить власне естетичне ставлення до них.

Ключові слова: сприймання музики, емоційне сприймання, емоційний вплив, почуття, емоційні стани, емоційна сфера дітей, мистецтво, музичний твір, музично-перцептивний процес, реципієнт, переживання.